

БЕЗ СЕГРЕГАЦИЯ Действия на местно ниво за борба с училищната сегрегация на ромите

D3.1

Цялостен модел за образователна интеграция на ромите в България и Белгия

Център за междуетнически диалог и толерантност “Амалипе”
Юли 2022 г.

“БЕЗ СЕГРЕГАЦИЯ: Действия на местно ниво за борба с училищната сегрегация на ромите” се финансира от програма “Права, равенство и гражданство на Европейския съюз (2014-2020). Проект № 848854. Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на тази публикация не представлява одобрение на съдържанието, отразяващо единствено възгледите на авторите, и Комисията не може да носи отговорност за каквото и да е използване на информацията, съдържаща се в нея.

Съдържание

Увод.....	3
I. България	5
Какво разбираме под “сегрегация” в България	5
Каква е ситуацията с училищната сегрегация на момчетата и момичетата от ромски произход в България.....	5
Кратък преглед на училищната система в България	5
Ситуация на сегрегацията на учениците от ромски произход.....	6
Recent progress Скоросен напредък	9
Практически модели за десегрегация	10
Необходими стъпки/препоръки:.....	10
Политическо ниво.....	10
Административно ниво	10
Общинско ниво	11
Училищно ниво	11
II. Белгия	12
Френскоезична система	12
Фламандскоезична образователна система	12
Реформа на образователната система	14
Препоръки.....	15

Увод

Настоящият цялостен модел е част от проекта “БЕЗ СЕГРЕГАЦИЯ: Действия на местно ниво срещу училищната сегрегация на ромите“. В него са включени изводите от изследването, проведено в трите държави участнички в проекта (България, Белгия и Испания), наблюдения от прилагането на проектомодели в училищата и общините и изводи от дискусиите с ключовите заинтересовани страни (учители, родители, образователни медиатори, общински служители и други).

Тези данни са последвани от заключенията на всяка страна, както и от набор от препоръки, дадени на различни нива. Въз основа на опита на трите държави в рамките на проекта могат да бъдат обобщени пет характеристики и два въпроса по отношение на сегрегацията:

1. Огромен мащаб на проблема: сегрегацията е едно от най-големите предизвикателства по отношение на политиките, свързани с ромите. По данни на Агенцията на Европейския съюз за основните права (АЕСОП) 60 – 70 % от учениците от ромски произход в България учат в сегрегирани училища или паралелки. Според проучване, проведено от Център “Амалипе“ и МОН (в рамките на проект „Без сегрегация“), почти половината от началните училища в България с концентрация на ученици от уязвими групи и 1/3 от професионалните училища (професионални гимназии) могат да бъдат определени като сегрегирани училища или училища в процес на сегрегация.
2. Положителна промяна в някои страни е, че правителствата започнаха публично да признават проблема. Например новият Закон за общественото образование в Испания използва термина “сегрегация“ за първи път; в България има Национална програма за подкрепа на десегрегацията и т.н.
3. Много ниска ангажираност с конкретни целенасочени действия за преодоляване на сегрегацията: правителствата полагат усилия за осигуряване на пълен прием и преодоляване на преждевременното напускане на училище, но не засягат проблема със сегрегацията и необходимостта от въвеждане на межкултурно образование.
4. По отношение на финансирането правителствата използват предимно пари от Европейския социален фонд (ЕСФ) и Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) за ограничен брой дейности. Могат да бъдат посочени едва няколко изключения на използване на национални средства за преодоляване на сегрегацията. Те са свързани със сегрегацията в образованието (със съответната обществена подкрепа), но не и с жилищната десегрегация (налице е обществена съпротива срещу този процес).
5. Сегрегацията е задълбочаващ се проблем: много проучвания показват, че процентът деца от ромски произход, учили в сегрегирана среда, нараства.

Има остра необходимост от катализатор на процесите на десегрегация. ЕС може да бъде най-силният катализатор.

Освен това следва да бъдат повдигнати два открити въпроса за дискусия относно политиките, свързани със сегрегацията:

- Изключва ли десегрегацията инвестиции за повишаване на равенството в сегрегираните училища и сегрегираните ромски квартали: Възможни ли са процеси на устойчива десегрегация без инвестиции в „ромските училища“ за намаляване на „бездната“ в образованието?
- От какъв вид подкрепа на ЕС се нуждаем: Имаше финансова подкрепа, но каква политическа подкрепа е необходима, за да бъдат националните правителства отговорни за процесите?

I. България

Какво разбираме под “сегрегация” в България

Сегрегираните училища и детски градини са учебни заведения с концентрация на ученици от уязвими групи, разположени в населени места, в които функционират други аналогични учебни заведения без концентрация на уязвими групи. В България не се събират етнически данни за учениците. Следователно уязвимостта в образованието може да бъде дефинирана по различни начини, например ученици, идващи от семейства с по-ниско от гимназиално образование.

Не се определят като сегрегирани учебни заведения, които са единствените в дадено населено място, дори да са с висока концентрация на уязвими групи: ако в съответното населено място всички или мнозинството от семействата с деца в училищна възраст са от уязвими групи, това не означава задължително, че учебното заведение е сегрегирано.

Сегрегация може да съществува в етнически смесено учебно заведение, ако учениците от различни етнически групи са разделени в две различни паралелки. Взаимодействието между тези групи е ограничено и не може да доведе до положителните учебни резултати на етнически смесеното училище.

По отношение на учениците от ромски произход сегрегацията в „етнически ромски училища“ и в училища с концентрация на ученици от нискообразовани семейства съвпада в почти всички случаи. Обикновено ромите с по-високо образование избягват тези училища и предпочитат да записват децата си в етнически смесени училища.

Каква е ситуацията с училищната сегрегация на момчетата и момичетата от ромски произход в България

Кратък преглед на училищната система в България

Образованието в България е бесплатно и задължително за децата от 4- до 16-годишна възраст. Етапите на обучение са:

- *Предучилищно образование.* От септември 2020 г. предучилищното образование е задължително за децата от 4- до 6-годишна възраст (тригодишно образование)
- *Основно образование, разделено на два етапа: начално (1 – 4 клас) и прогимназиално (5 – 7 клас).*

- *Средно (гимназиално) образование, разделено на два етапа: първи гимназиален етап (8 – 10 клас) и втори гимназиален етап (11 – 12 клас).*¹

Образователната система в България се състои от 1840 детски градини, 1963 общообразователни училища (от които 1162 основни, 70 единни училища, 114 гимназии и 484 средни училища) и 427 професионални училища (21 училища по изкуствата, 25 спортни училища, 358 професионални гимназии и 23 професионални колежа с прием след средно образование).²

Ситуация на сегрегацията на учениците от ромски произход

В момента над 60% от ромите в България учат единствено с други роми или предимно с роми според проучване EU-MIDIS-II на Агенцията на Европейския съюз за основните права от 2016 г. По този показател България е страната с най-висок процент сред проучените европейски страни.

Съществуват най-малко пет вида училища с висок процент ученици от ромски произход:

1. В много случаи става въпрос за обучение в селските училища, където по демографски причини няма деца на етнически българи. Степента на урбанизация на трите основни етноса в България е доста различна. Според преброяването от 2011 г. повече от три четвърти от етническите българи живеят в градовете, в сравнение с малко над половината от ромите и едва една трета от турците. Поради тази причина повечето училища в малките градове се посещават само от деца на роми, турци или българи мюсюлмани. Това се подсилва и от тенденцията български родители, живеещи в села, разположени в близост до градовете, да записват децата си в градските училища. Налице е процес на вторична сегрегация на селските училища, в които българчетата остават малцинство.

2. В същото време наличието на сегрегирани училища в градовете е обективен факт. Говорим за сегрегация, а не само за концентрация на ученици от ромски произход, тъй като в тези градове има много други училища, в които се обучават предимно деца от мнозинството. Често на няколкостотин метра има училище, в което учат само български деца, и друго, в което учат само роми.

3. С процеса на десегрегация, т.е. с включването на деца от ромски произход от гетата в етнически смесените училища, десетки училища, в които първоначално се обучават предимно етнически българи, се превръщат в „сегрегирани ромски средни училища“, тъй като етническите българчета биват премествани от родителите си в други училища с по-малко роми. Така се появяват училища извън ромските квартали, но в тях (особено в началните класове) се обучават предимно роми, а българчетата, живеещи до училищата, биват записвани в по-отдалечени училища, където няма или почти няма роми. Така в големите и дори по-малките

¹ Закон за народната просвета, чл.73.

² Национален статистически институт, Образованието в Република България 2020, стр.16 – 18., София, 2020 г.

градове днес има както „сегрегирани основни“ „ромски“ училища, така и „сегрегирани средни“ училища или училища в процес на сегрегация.

4. През последните години с нарастващия процент ученици от ромски произход в средното образование се появяват голям брой сегрегирани професионални гимназии, в които учат предимно роми. Определяме ги като сегрегирани, тъй като в същите населени места или в непосредствена близост има други професионални гимназии или гимназии с професионални паралелки, в които учат учениците от мнозинството. Показателно е, че средните училища, в които се обучава голяма концентрация ученици от ромски произход, са професионални гимназии и има само една профилирана гимназия.

5. Друга често срещана форма на сегрегация на ромите е разделянето на децата в „ромски паралелки“ или „ромски групи“ в етнически смесените училища и детски градини, включително в отделни сгради на едно и също училище (намиращи се в близост до ромския квартал и посещавани само от роми). Тази последна форма на сегрегация беше забранена от новия закон за образованието, но все още съществува.

Както се посочва в Доклада за граждански мониторинг на ромите, „МОН [Министерство на образованието и науката] преустанови събирането на информация за етническия състав на училищата през 2010 г. след скандал в парламента по повод събирането на данни. Въпреки това от 2017 г. се очаква всички училища и детски градини да подават информация за образователния статус на родителите чрез Националната информационна система за предучилищно и училищно образование³. Информацията се използва за определяне на процента уязвими ученици и средствата за работа с тях, осигурявани от държавния бюджет на годишна база. Въпреки че не се събира етническа информация, картината на образователния статус на родителите по училища съвпада в относително висока степен с етническата принадлежност на родителите.“⁴

Информацията от учебната 2019-2020 г. разкрива доста тревожна картина на образователна сегрегация в предучилищното и основното образование:

Таблица 1. Учебни заведения по отношение концентрацията на уязвими ученици⁵

	Предучилищно образование	Училища	Професионални гимназии
--	--------------------------	---------	------------------------

³ <http://safeschool.mon.bg/>

⁴ Ромски граждански мониторинг, *Граждански мониторингов доклад за изпълнение на националната стратегия за интеграция на ромите: Оценка на напредъка в четири ключови области на политиката на стратегията*, стр. 52, Брюксел, 2019, налично на <http://amalipe.com/files/publications/RCM-Y2-C1-Bulgaria-PUBLISHED.pdf>

⁵ Информацията е предоставена от Министерството на образованието за нуждите на проект „Без сегрегация“.

Учебни заведения	1840	1963	427
С концентрация на уязвими ученици	483	930	150
Без концентрация	1254	893	254

Таблица 2. Сегрегирани училища⁶

	Училища	Професионални гимназии	
Учебни заведения	1963	427	
С концентрация на уязвими ученици	930	150	
От които – единствени за населеното място	745	неприложимо	
Сегрегирани училища	185	150	
От тях – в процес на сегрегация	65	73	
Реално сегрегирани училища	120	77	

Съгласно тази информация дейности по десегрегация са възможни в големите и малки градове с повече от едно учебно заведение, както следва:

- I. Десегрегация в началното образование е необходима главно в 85 града (25 областни и 60 други). В тях има 723 училища, осигуряващи главно основно образование. От тях 185 са училища с концентрация на уязвими групи: 120 сегрегирани и 65 в риск от сегрегация.
- II. Що се отнася до гимназиалното образование, десегрегация е необходима в 84 населени места (23 областни града и 61 други). В тях има 650 училища, осигуряващи главно гимназиално образование. От тях 159 са с концентрация на уязвими групи: 81 сегрегирани и 78 в риск от сегрегация.

⁶ Амалипе, *Карта на училищната сегрегация в България*, достъпно на https://amalipe.bg/wp-content/uploads/2021/03/D2.1_School-segregation-maps-in-Bulgaria_BGversion.pdf

Скорошен напредък

Налице е ограничен напредък през последните пет години по отношение на политическия ангажимент за подкрепа на дейностите за десегрегация. Могат да бъдат описани няколко добри практики:

- Новият Закон за народната просвета (2016 г.) забранява сегрегирани класове в етнически смесените училища и детски градини. Това е постигнато след застъпничество на ромски и промомски НПО.
- Съфинансирани от ЕСФ програми в България (ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ и ОП „Развитие на човешките ресурси“) финансират процедури за преодоляване на училищната сегрегация. Това става в рамките на инвестиционен приоритет „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“. От 2019 г. на общинско ниво се изпълнява интегрирана процедура „Социално-икономическа интеграция: Интегрирани мерки за подобряване на достъпа до образование“, финансирана от двете ОП. Процедурата подкрепя общински проекти за подобряване на заетостта, социалните и здравни услуги и по-добър достъп до образование (включително десегрегация) и дейности за развитие на общността и преодоляване на антиромските стереотипи.
- Новите съфинансирани от ЕСФ програми за 2021 – 2027 г. (особено „Образователна програма“ и „Програма за човешки ресурси“) включват специфична цел 8 „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“ и изрично предоставят подкрепа за целеви действия за десегрегация в образованието. Това е постигнато в резултат на силна застъпническа кампания на ромски НПО и подкрепата на Европейската комисия.
- Министерство на образованието и науката финансира „Национална програма за десегрегация“ със средства от държавния бюджет. Националната програма подкрепя общински проекти за десегрегация.
- От 2018 г. са назначени над 1000 образователни медиатори в училища и детски градини по проекти, финансирани от ЕСФ и със средства от държавния бюджет.
- Община Габрово закри сегрегираното „ромско“ училище и интегрира децата поравно във всички останали училища в града, за да избегне вторична сегрегация. Процесът включи и дейности с родители, обучения на учители, допълнителни дейности за учениците за наваксване на учебния материал и се реализира съвместно с ромската организация „Амалипе“.
- Община Шумен и СОУ „Трайко Симеонов“ успяха да спрат процеса на вторична сегрегация, да го обърнат и да привлекат отново български ученици. Този пример показва, че е възможно спирането на процеса на вторична сегрегация и неговото обръщане.
- Има и много добри практики на училищно ниво. Те включват въвеждане на межкултурно образование, активиране на родителите, активизиране на учениците, обучение на учители и др.

Практически модели за десегрегация

Постигането на образователна интеграция и десегрегация изисква конкретни действия на местно ниво. Те трябва да отчитат спецификата на всеки отделен случай. Въпреки разнообразните ситуации можем да разграничим и обобщим няколко модела:

- предотвратяване на сегрегацията в градските райони
- преодоляване на съществуващата сегрегация в градските райони
- предотвратяване на сегрегацията в селските райони
- предотвратяване на сегрегацията и насърчаване на етнически смесените училища в областта на професионалното образование и обучение.

Цел 3.2. Методология и финансов стандарт за 4 цялостни интервенции за образователна интеграция на ромите дават подробно описание на видовете дейности, които основните заинтересовани страни следва да предприемат във всяка отделна ситуация на сегрегация. Достъпно на <https://amalipe.bg/en/tolearntogether-en/>

Необходими стъпки/препоръки:

На политическо ниво

1. Законодателни промени, забраняващи сегрегирани училища в етнически смесените селища или ограничавачи обучението в сегрегирани училища в ромските квартали до етапа на начално образование.
2. Задължителни изисквания към всички общини със сегрегирани градски училища за одобряване и прилагане на план за десегрегация.
3. Продължаване на националната програма за подкрепа на десегрегацията и промени, включващи дейности за информиране на обществеността и участие на местни общности и НПО.
4. Гарантиране на равен достъп на всички ученици до дистанционно обучение, включително подходящи устройства и интернет връзка.
5. Предприемане на подходящи мерки за избягване на дигиталното изключване и сегрегация; подкрепа за въвеждане на межкултурни електронни ресурси и межкултурна перспектива в създадените дигитални ресурси.

На административно ниво

6. Предотвратяване превръщането на сегрегирани градски училища в единни училища/гимназии.
7. Насърчаване на извънкласните дейности с участие на ученици от училища с концентрация на уязвими групи и училища без такава концентрация, селски и градски училища.
8. Дейности на Регионалните управления на образованието по прилагане на изискванията на чл.99, ал.4 от Закона за предучилищното и училищното

образование за недопускане сформирването на сегрегирани паралелки в етнически смесените училища.

На общинско ниво

9. Прилагане, в сътрудничество с местните общности и НПО, на систематични, всеобхватни действия на общинско ниво за образователна интеграция на ромите, включващи, наред с останалите:
 - системно и целенасочено подпомагане на училищата, интегриращи ученици от ромски произход, включително чрез допълнителни компоненти по формулата на делегирания бюджет.
 - реализиране на инициативи, насочени към десегрегация на общинско ниво, включително закриване или трансформиране на сегегирани „ромски училища“, предотвратяване на сегрегацията и интегриране на ученици от ромски произход в етнически смесените училища.

На училищно ниво

10. Прилагане на подход, ангажиращ цялата местна общност в процеса на десегрегация, включително създаване на родителски клубове, ученически парламенти, обучения на учители, назначаване на образователни медиатори и ангажиране на местни НПО;
11. Интегриране на децата от ромски произход в етнически смесени паралелки и избягване на всякаква форма на сегрегирани паралелки/групи.
12. Организиране на допълнителни учебни дейности, обединяващи деца от ромски и неромски произход, включително деца от селски и градски училища.

II. Белгия

От 1989 г. в Белгия има три отделни образователни системи, отразяващи разделението на страната на три езикови общности. Нидерландската и френскоезичната общности са ангажирани с по-голямата част от учениците (съответно около 55 и 44 процента от тях), докато по-малко от 1 процент от учениците посещават училища в немскоезичната общност. Двете основни образователни системи се управляват отделно, но споделят важни прилики по отношение на правилата за финансиране и своите структури.

Френскоезична система

Френскоезичната образователна система е основавана на голяма свобода на избор на училище, като същевременно е организирана като слабо регулиран квазипазар. Белгийската конституция действително гарантира безплатно образование. По-специално тя гарантира свобода на родителите да избират училището, което детето им ще посещава, безплатно образование и субсидиране на организаторите. В този контекст е важно да се отбележи, че училищата се финансират на глава от населението. Поради това училищата са в конкуренция помежду си и прилагат конкретни стратегии за привличане на ученици (повече или по-малко специфични), на които е основано публичното субсидиране. Проучванията показват, че образователните политики на квазипазара в Белгия в крайна сметка разделят учениците в различни училища според някои демографски признаци и/или успех в училище, генерирайки училища както от типа „гето“, така и от типа „убежище“.

В тази система семействата и училищата са двете основни действащи лица при възпроизвеждането на образователната сегрегация и йерархиите. Възпроизвеждането става чрез действията на семействата и училищата по места. В системи, основани на свобода на избор на училище, пространствената конфигурация на училищните неравенства до голяма степен се дължи на политиките на училищата за позициониране на квазипазара и на стратегиите на семействата за избор на училище. В квазипазарните системи училищата са склонни да разработват дейности за привличане на ученици с цел запазване на субсидиите си; а семействата разработват стратегии за избор, за да намерят най-доброто според тях училище за децата си.

Фламандскоезична образователна система

Съгласно традицията на образователна свобода във Фландрия (Белгия) властите не могат да налагат смесване на учениците, без да се изправят пред законови ограничения и насрещни усилия. Поради това към социално-етническата десегрегация се подхожда с относително „меки“ мерки и същата, по дефиниция, е дългосрочен процес. Второ, твърди се, че фламандските политици имат големи

очаквания от политики, насочени към противодействие на социално-етническата сегрегация в основното образование. Основните предположения обаче не са достатъчно подкрепени от констатациите на научните изследвания, а изследванията на ефектите от политиките за десегрегация са оскъдни. Това означава, че както легитимирането, така и ефективността на настоящата политика за десегрегация остават под въпрос. Трето, авторите твърдят, че вземайки предвид несигурните ползи от смесването на училищните популации на ниво ученици и устойчивите концентрации на мигранти в градските училища, образователната политика трябва да бъде фокусирана повече върху осигуряване на висококачествено обучение в „черните“ училища, отколкото върху стремежа към смесени по своята същност училища.

Много проучвания подчертават, че образователните постижения на децата имигранти са обикновено по-слаби. Данните на ОИСР показват, че това неравенство е най-силно изразено в Австрия, Германия, Нидерландия и преди всичко Белгия. Данните обаче показват също така, че лошият успех в Белгия не произтича само от обичайните социално-икономически фактори, свързани със слабите постижения. И така, къде е грешката на белгийската образователна система?

Сегрегацията очевидно е един от основните лоши фактори, но ключовият въпрос е да се разбере при какви обстоятелства тя може да бъде смекчена. Обикновено ромите посещават училища, в които мнозинството от ученици е с имигрантски произход, докато други училища са почти изцяло съставени от деца, които не са имигранти. Но при сравняване на училищата с подобен състав на учениците могат да се намерят и важни несъответствия. Децата в някои училища се справят много по-добре от децата в други.

Влиянието на състава на училището е добре документирано: концентрацията на ученици от ромски произход и ученици с по-нисък социално-икономически произход често води до по-нисък успех. Проучва се дали в силно сегрегирани белгийски училища ефектът се засилва или отслабва от нагласите, политиките и характеристиките на отделните училища и самите учители.

Някои изследвания вече разкриха, че сегрегацията трябва да се разглежда и на ниво класна стая, а не само в училищата като цяло. Бъдещите международни проучвания трябва да вземат предвид вътрешните училищни политики, които биха могли да налагат по-нататъшна сегрегация в самите училища.

Един от действащите системни ефекти може да е начинът, по който се определя първоначалното разпределение на начинаещите учители във франкофонските белгийски държавни училища. Те обикновено се разпределят в училища в нужда, неизменно такива с голям дял ученици от ромски произход, от имигрантски и социално-икономически маргинализирани среди. В крайна сметка тези училища са с висок дял учителски персонал с малък опит; сплотеността на персонала е ниска, тъй като новите учители обикновено се преместват скоро след първоначалното назначение.

Реформа на образователната система

Резултатите от изследването вече два пъти присъстваха на първите новинарски страници в Белгия. Историите подчертават наричаната от Джейкъбс „двойна трудност“ за имигрантите: те започват от по-ниско социално-икономическо положение, а по-късно биват въввлечени в образователна система, спъваща постиженията. Белгийските образователни власти искат да намалят въздействието на сегрегацията върху образователните възможности, но трябва да установят какво повишава успеваемостта в някои училища с подобни социално-икономически изходни позиции. Предизвикателството е прозренията от социологията на образованието да бъдат превърнати в стратегии, които да могат да се използват за подобряване на образованието. Вземайки предвид сложността на белгийската образователна система и установените практики, водещи до неравностойно положение на ромските, скитническите и другите имигрантски общности, всички заинтересовани страни, ученици, учители, родители, съставители на политики и политици трябва първо да подкрепят една обща цел - добро училище за всяко дете - и след това да работят заедно за преодоляване на препятствията. Равните възможности са от ключово значение за обществото, тъй като се пропилява таланта на учениците от ромски произход, които не получават добро образование. Намерението на повечето ромски семейства е да се установят и да живеят в Белгия. Неуспехът да се мобилизира и използва този талант, от една страна, спъва възможностите на тези деца за по-добра реализация в живота, а от друга страна, вреди на жизнеспособността на белгийското общество и икономическата система.

Образователната система във френскоезична Белгия се характеризира със значителна училищна сегрегация, голяма вариация на резултатите и силна връзка между тях и социално-икономическия произход на учениците. В някои проучвания, в зависимост от прилаганата методология и дефиниция на сегрегацията, Белгия като цяло е сред страните с най-висок индекс на социална сегрегация в училищата сред страните от ЕС и в сравнение с другите развити страни.

Между 2008 г. и 2010 г. белгийското правителство предприе поредица от реформи, въплътени в законодателството, целящи увеличаване на социалното смесване на учениците (*mixité sociale*⁷) и, оттам, намаляване на сегрегацията на социално-икономическа основа, за която международната програма за оценяване на учениците PISA установи тясна връзка с по-ниския успех. Специалният указ за социалното смесване, издаден от белгийското правителство, се опитва да съчетае родителския избор на училище и автономията на училищните екипи с целите за постигане на по-пропорционално разпределение на учениците в средните училища. Указът формулира 5 основни цели, не непременно по ред на важност: изборът на родителите е на първо място, следван от прозрачността, а социалното

7 През 2008 г. белгийското правителство издаде специален указ за „Социалното смесване“, който влезе в сила от учебната 2009-2010 г. *Enseignement.be*. Посетено на 16 май 2021 г.

http://www.enseignement.be//index.php?page=23827&do_id=4321).

смесване е на трето място. Последните две цели са насочени към удобството на родителите (намаляване на опашките по време на кампаниите за записване) и училищната автономия. Тези цели, както е известно от различни образователни контексти, често включват компромиси и не е лесно да бъдат преследвани едновременно. От друга страна е установено, че училищната автономия има силно положително въздействие върху успеха на учениците в Белгия, както и в други страни със силни училищни институции.

Препоръки

1. Образователните политики за деца от ромски/цигански произход трябва да бъдат придружени от адекватни ресурси и гъвкави структури, необходими за посрещане на разнообразното ромско/циганско население в Европа и отчитащи съществуването на ромски/цигански групи с изцяло скитнически или полускитнически начин на живот. В това отношение може да се предвиди прибягване до дистанционно обучение, базирано на нови комуникационни технологии.

2. Трябва да се наблегне на необходимостта от по-добра координация между всички ключови заинтересовани страни на всички нива, за да се избегне разпиляване на усилията и да се насърчи синергията. За тази цел образователните министерства в държавите-членки трябва да вземат предвид въпроса за образованието на децата от ромски/цигански произход.

3. С цел осигуряване на достъп до училище за деца от ромски/цигански произход трябва да бъдат разработени широкообхватни схеми за предучилищно образование и да бъде осигурен достъп до тях.

4. Особено внимание трябва да бъде обърнато и на необходимостта от осигуряване на по-добра комуникация с родителите, където това е необходимо, чрез използване на медиатори от ромската/циганска общност, което може да осигури конкретни възможности за кариера. Трябва да бъдат предоставяни специална информация и съвети на родителите относно необходимостта от образование и механизмите за подкрепа, които общините могат да предложат на семействата. Трябва да има взаимно разбирателство между родителите и училището. Изключването на родителите и липсата на знания и образование (дори неграмотността) също така пречат на децата да се възползват от образователната система.

5. Трябва да бъдат създадени подходящи структури за подкрепа, за да се даде възможност на децата от ромски/цигански произход да се възползват, по-специално в положителен смисъл, от равните възможности в училище.

6. Училищните власти се приканват да осигуряват необходимите средства за прилагане на гореспоменатите политики и договорености, за да се намали разликата между учениците от ромски/цигански произход и тези от мнозинството.

7. Образователните политики в полза на децата от ромски/цигански произход трябва да бъдат прилагани в рамките на по-широки межкултурни политики, вземайки предвид особеностите на ромската култура и неравностойното положение на много роми/цигани в държавите-членки.

8. Учебната програма, като цяло, и учебният материал трябва да бъдат планирани така, че да вземат предвид културната идентичност на децата от ромски/цигански произход. Ромската история и култура трябва да бъдат включени в учебния материал с цел отразяване културната идентичност на децата от ромски/цигански произход. Трябва да бъде насърчавано участието на представители на ромската/циганската общност в разработването на учебни материали по история, култура или език на ромите/циганите.

9. Правителството трябва да гарантира обаче, че това няма да доведе до създаване на отделни учебни програми, а оттам - до сформирани на отделни паралелки.

10. Националните органи на Министерството на образованието трябва да разработят учебни материали, основани на добри практики, за да помогнат на учителите в ежедневната им работа с ученици от ромски/цигански произход.

11. Важно е бъдещите учители да получат специфични знания и обучение, които да им помогнат да разбират по-добре своите ученици от ромски/цигански произход. Обучението на ученици от ромски/цигански произход трябва да остане неразделна част от общата образователна система.

12. Ромската/циганска общност трябва да участва в разработването на учебните програми и да участва пряко в предоставянето на информация на бъдещите учители.

13. Трябва също така да се подпомогне обучението и набирането на учители от ромската/циганската общност.

14. Образователните министерства трябва да насърчават иновативни изследователски/дребномащабни проекти за действие с цел намиране на местни отговори на местните нужди. Резултатите от тези проекти трябва да бъдат оповестявани.

15. Трябва да бъдат внимателно наблюдавани резултатите от образователните политики за ученици от ромски/цигански произход. Всички участници в образованието на децата от ромски/цигански произход (училищни власти, учители, родители, неправителствени организации) трябва да бъдат приканвани да участват в процеса на наблюдение.

16. Оценката на резултатите от образователните политики по отношение на децата от ромски/цигански произход трябва да отчита много критерии,

включително личностно и социално развитие, и да не се ограничава до изчисляване на посещаемостта в училище и процента на отпаднали ученици.

17. Държавата трябва да насърчава участието на всички заинтересовани страни (образователно министерство, училищни власти, ромски семейства и организации) в разработването, прилагането и наблюдаването на образователните политики за ромите/циганите.

18. Също така трябва да бъдат използвани медиатори от ромската/циганската общност, по-специално с цел улесняване на контактите между роми/цигани, преобладаващото население и училищата и избягване на училищни конфликти; това трябва да важи за всички нива на образование.

19. Образователните министерства, в рамките на действията за повишаване на осведомеността, посочени в точка I, алинея 3 по-горе, трябва да улесняват координацията на усилията на различните участващи страни и да позволяват канализирането на информация между образователните органи от различни нива.

20. Държавите-членки следва допълнително да насърчават и подкрепят обмена на опит и добри практики.